

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду нас је на својој I редовној седници, одржаној дана 09.11.2015. године, изабрало у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА" коју је поднела докторанд Јелена Анђелковић Грашар. Након увида и подробног разматрања поднете докторске дисертације, слободни смо да поднесемо следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Јелена Анђелковић Грашар рођена је 1981. године у Пожаревцу. Студије историје уметности на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду уписала је 2001. године, а дипломирала 2007. године. Дипломски рад "*Касноантичке и ранохришћанске фреско осликане гробнице на Виминацијуму*" одбранила је код ментора проф. др Александра Јовановића са оценом 10 (десет). Докторске студије на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду уписала је 2007. године код ментора проф. др Јелене Ердџан. Године 2010. одбрана јој је израда докторске дисертације на тему "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА".

Од 2011. године запослена је при Археолошком институту у Београду и ангажована на пројекту *"IRS - Виминацијум, римски град и легијски логор - Истраживање материјалне и духовне културе, становништва, применом најсавременијих технологија даљинске детекције, геофизике, GIS-а, дигитализације и 3D визуализације"* у својству истраживача приправника а од 2012. године као истраживач сарадник. У периоду од 2012. до 2015. године била је сарадник пројекта Европске комисије *"OpenArch"* из програма Култура. Године 2012. именована је за секретара редакције часописа *"Старинар"*, а од 2015. године ради и као секретар редакције посебних издања Археолошког института. Године 2014. била је члан редакције зборника *"Археологија у Србији"*.

Аутор је више чланака и студија објављиваних у научној периодици и зборницима у земљи и иностранству а била је и уредник две монографије, *"Чудотворне иконе Пресвете Богородице"*, Београд 2010, и, заједно са Павлом Миладиновићем, *"Енергија симбола и поетика трајања"*, Пожаревац 2011. Године 2015. била је аутор документарног филма *"Instruction Film WP3 - The Dialogue with Visitors: interaction with visitors in Archaeological Open Air Museums"*, у производњи ЕУ пројекта *"OpenArch"*. Учествовала је на више научних скупова у земљи и иностранству као и у организацији научних скупова *"Archaeological Heritage - Its role in education, presentation and popularisation of science"* (2012) и *"The Impact of Dialogue with Visitors on - AOAM Management"* (2014), одржаних у Виминацијуму.

Докторска дисертација Јелене Анђелковић Грашар *"СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА"* написана је на 238 страница текста са пратећим научним апаратом, напоменама и библиографијом, каталошким прегледом проучаваних предмета као и 82 пратеће мапе и илустрације приложене у електронској форми. Текст дисертације подељен је у седам поглавља, свако са више подпоглавља.

Предмет и циљ дисертације:

Докторска дисертација *"СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА"* има за предмет и циљ проучавање различитих видова визуелне (ре)презентације жене у рановизантијском

раздобљу, у приватном, јавном, секуларном и религијском контексту, а на основу репрезентативног и до сад веома слабо проученог узорка предмета визуелне културе рановизантијског доба са подручја централног Балкана. У центру пажње истраживања ове докторске дисертације су предмети различитих техника израде и уметничког обликовања из збирки музеја и колекција као и са археолошких локалитета који се налазе на територији Србије и централног Балкана на којима је жена представљена у различитим видовима и у својим различитим друштвеним и религијским улогама. Овај материјал разматран је са становишта иконографске и стилске анализе као и из перспективе теорије (ре)презентације а у контексту компаративног материјала насталог у истом периоду на ширем подручју Византијског царства.

Елементи визуелне културе ове епохе са простора централног Балкана који одражавају или конструишу слику жене у њеним разноликим социјалним, религиозним, јавним и улогама из домена приватног живота до сада су, у постојећој литератури, разматрани углавном само у оквиру поступака публикавања било појединачних предмета и збирки у којима се чувају, као и налазишта на којима су откривени, или пак одређених уметничких техника. Уз то, знатан број предмета везаних за тему истраживања у оквиру овог рада први пут је представљен научној јавности. Докторска дисертација "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА" представила је наведени материјал са подручја централног Балкана, релевантан пре свега за целовито сагледавање слике жене у рановизантијском периоду уопште, у методолошки савременим оквирима и тако омогућила целовитије познавање и контекстуализовано разумевање разнородних примера и предмета различитих уметничких техника, од скулптуре у камену, глиптике, новца, тегова до фреско сликарства, на којима се налазе представе жене у њеним различитим улогама, као царице или слушкиње, паганске богиње или Богомајке. Тиме је допринела потпунијем познавању релевантних примера визуелне културе рановизантијског периода са простора централног Балкана, а пре свега Србије, који су били важан саставни део општег феномена конструисања слике жене на ширем подручју Византијског царства у наведено време. Проучавањем публикованих писаних извора, релевантне доступне музејске и грађе из различитих збирки, уз анализе материјала на терену, Јелена Анђелковић Грашар је у докторској дисертацији "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА

ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА" представила и на методолошки иновативан начин проучила фонд података неопходан за темељно испитивање овог специфичног материјала.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

У дисертацији су научно потврђене основне хипотезе од којих се полазило у истраживању а које се тичу тичу се образаца представљања жене у ликовним уметностима и, шире посматрано, визуелне културе рановизантијског раздобља који су репрезентовани примерима са подручја Србије и централног Балкана а контекстуализовани у ширим оквирима ликовних уметности и визуелне културе Византијског царства. Ови образци се препознају и повезују са статусом и улогом и местом жене у друштвеним оквирима и религијској пракси у оновременом друштву. Повезују се са (ре)презентацијом јавне и приватне персоне жене, као обичне жене из плебса, као царице, као паганског божанства и, са ширењем хришћанства, а нарочито са његовим установљавањем као званичне вере царства Ромеја, као Мајке Божије.

Кратак опис садржаја дисертације:

Докторски рад "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА" има следећу структуру:

Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертација "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА" представља значајан научни допринос познавању визуелне културе рановизантијског раздобља на Балкану. Истраживање у овој докторској дисертацији имало је за циљ обједињавање постојећих резултата и знања везаних за визуелни материјал који се тиче жене, у периоду од IV до почетка VII века, на територији данашње Србије и суседних земаља. У трагању за сликом рановизантијске жене прикупљени материјал посматран је кроз призму визуелне културе, на тај начин омогућавајући разумевање не само иконографских образаца, већ и позиционирање жене унутар друштвеног и културног контекста овог времена. Основни методолошки приступи у овом истраживању су женска историја (*woman's history*), феминистичке теорије (*feminist theories*) и родне студије (*gender studies*). Захваљујући

овим методолошким приступима постојећа слика о женама на централном Балкану може бити другачије тумачена и смештена у оквир модерних академских студија, широко прихваћених широм света. Резултати истраживања представљени у докторској дисертацији релевантни су како за поље истраживања историје уметности, тако и других друштвено хуманистичких дисциплина.

Закључак:

Будући да је докторска дисертација "СЛИКА ЖЕНЕ У ВИЗУЕЛНОЈ КУЛТУРИ РАНЕ ВИЗАНТИЈЕ НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА" коју је поднела докторанд Јелена Анђелковић Грашар у потпуности урађена према одобреној пријави, те да представља оригинално и самостално научно дело, слободни смо да Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду обавестимо да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Проф. др Јелена Ердељан

Проф. др Влада Станковић

Проф. др Иван Стевовић

Доц. др Бранка Вранешевић

Др Миомир Кораћ